

THE PLATINUM JUBILEE – A BRACHA ON THE QUEEN

מס' ברכות דף נ"ח ע"א

ת"ר: הרואה חכמי ישראל, אומר "ברוך שחלק מחכמתו ליראיו". חכמי אומות העולם, אומר: "ברוך שנתן מחכמתו לבריותיו". הרואה מלכי ישראל, אומר: "ברוך שחלק מכבודו ליראיו". מלכי אומות העולם, אומר: "ברוך שנתן מכבודו לבריותיו". א"ר יוחנן: לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל. ולא לקראת מלכי ישראל בלבד, אלא אפי' לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה – יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם.

שו"ע או"ח סי' רכ"ח סעי' ח'

על מלכי ישראל אומר: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שחלק מכבודו ליראיו; ועל מלכי עובדי כוכבים אומר, ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם.

משנה ברורה

(יב) ברוך שנתן מכבודו וכו' – השלטונים שאין עול מלך עליהם לשנות דבריהם ודן והורג במשפט מברך עליהם. ועל השרים שממנה המלך בכל עיר ועיר טוב וישר לברך בלא שם ומלכות:

שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ל"ה

עוד נראה לי לפי מש"כ למעלה, דוקא נשרים וכו'
שאינם מלכים ממש, ראוני אחד המיוחד בעם,
רק באותם יש לדון מטעם היכולת צידם להרוג, זה
אות לגדולתם ולגבורתם, אבל צמלך ממש שהוא אחד
המיוחד בעם, צודאי בכל אופן נכרך גם אם חכמי
המלוכה כופין עליו נימוס זה או אחר, אי"כ שני
הנוסחאות יש להם מקום צהלכה.

וכן פשוט צטינו דאפילו אין צידה להרוג ממש צלי
החיתנות עם ראשי השלטון מי"ת היות היא או
הוא היותר מכובדים בעמם וחולקים להם כבוד
שאין דוגמתו, ראוי לצרך עליהם שנתן מכבודו, וכן
יראה להדיא מתשובת הרדב"ז ח"א סי' רנ"ו, אשר
ממנו מקור הסברה דלריך שי"ת צידו להרוג שהוא
צקצור צמג"ה שם ס"ק כ', דאין המדובר אלא מאלו
שנחמנו ע"י המלך, שחסרון רשות להרוג הוא סימן
על חסרון גדולתם, לא צמלך עצמו שאין חכמי
החוק מונעים הצרכה כיון שהוא מלך צאמת ודוברי
פשוטים.

שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' קל"ט

בזכרוני כשהגיע לארץ ישראל לביקור הנשיא מאמריקא נחלקו הרבנים אם לברך שנתן מכבודו או לא ולדעתי כיון שמעמדו הוא תלוי ועומד בהחלטת בית הנבחרים שמה שבכחם להדיח אותו וסמכויותיו מוגבלים מאד אין לברך ולא דמי למלוכה באנגליה אפי' בזמננו שעל כל חוק חדש המלכה חותמת ולא מתחלפת אלא המלוכה בידה וביד צאצאיה וכבודה ככבוד מלכים ממש ואף שלמעשה אינה מתערבת בסדרי השלטון מ"מ צריך את חתימתה על כל חוק וחוק והממשלה יונקת את סמכותה ממנה וכבודה לא פחת כל הדורות כמלא נימא ועיין במ"כ רכ"ד ס"ק י"ב הגדר שהשלטונים שאין עול מלך עליהם ודן והורג במשפט מברכים עליו והיינו דבכה"ג הוא מושל ואין אף אחד עליה אבל הנשיא דארה"ב יכולים להדיחו ומלכות לזמן אינו דומה למלך ואינו ראוי לברך עליו וכמו כן כאן בדרום אפריקא אין לנשיא מעין כבוד מלכים ולא רק אצל השחורים שלא מכירים בנשיאותו כלל אלא גם הלבנים מהם שלא מכבדים אותו ומתנגדים לו דבר שלא יצויר במלך כעין הנ"ל שכבודו מעין כבודו ית"ש ושפיר שייך כמלך הברכה שנתן מכבודו לבשר ודם אבל לנשיא כאן נראה פשוט שאין לברך שהוא רק שליח העם ולזמן ויונק סמכותו מבית הנבחרים שעלולים להדיחו ולא דומה לכבוד מלך כלל והוא רק כעין ראש ממשלה ולא בגדר מלך כלל.

ולפי זה נסתפקתי במה שראיתי באנגליה יהודים עומדים מול הארמון ולפעמים המלכה מסתכלת בחוץ ואז מברכים שלכאורה נראה שהברכה רק כשעוברת ברחוב כמלכה ובולם מכבדים אותה ורואים כבודה שאז ראוי לברך שלא עליה מברכים אלא על כבודה וכמ"ש וכן אני נבוך במה שנהגו לברך אם בא לארמון המלך שמקבל אותו דאפשר שתיקנו הברכה דוקא כשרואה אז כבודו שכולם מכבדים אותו ומתאספים לכבודו אבל כשרואה אותו בחדר ולא נראה אז בכבודו אינו ראוי אז לברך אבל אפשר דכיון שמכבדים אותו שהוא מלך אף שבעת ברכתו לא רואה כבודו תיקנו עליו הברכה אמנם מהגמרא שגם סומא מברך ע"כ מפני שמרגיש כבוד המלך וא"ב נראה שע"ז מברכים ושמעתי מגדולים הרבה שבאו לארמון המלך ובירכו ויש לומר דהיינו מפני שבארמון ניכר מלכותו וכבודו וראוי לברך.

ולכאורה היה מקום לומר שנשיא מדינה בזמן הזה במדינה דמוקרטית, שאין לו סמכות לשפוט ולהרוג כאוות נפשו, אין לברך עליו, שהרי רבינו אברהם אב בית דין, והרדב"ז, תלו הדבר במי שבידו לדון דיני נפשות ויכול להרוג במשפט, מה שאין כן בנשיאים של זמננו. וכיוצא בזה כתב בשו"ת קרית חנה דוד חלק ב' (סימן לו), שהנשיא בזמן הזה שאין פקודתו מתקיימת בלי הסכמת שרי המדינה ובתי המחוקקים שלה, אין לברך עליו ברכת המלך, שאין זה דומה למלך שגזור ומקיים ואין עוד מלבדו. עד כאן. אולם נראה שהואיל ויש בידו של נשיא מדינה לקבל או לדחות המלצת חנינה על מי שנידון למות על ידי בתי המשפט המוסמכים לכך, נמצא שסמכות דיני נפשות מסורה בידו, והרי הוא כמלך שדן והורג במשפט. ואף על פי שהנשיא נבחר רק לתקופה מסויימת ואינו נשאר בנשיאותו כמלך שנשאר במלכותו עד סוף ימיו, מכל מקום כיון שבאשר הוא שם נשיא הוא, מברכים עליו בשם ומלכות. וכאותה שאמרו במגילה (דף טז:); תעלא בעידיה סגיד ליה. וכן מבואר בספר תורת חיים סופר (בסימן רכד אות ו), שיש לברך על נשיא מדינה ברכת המלך בשם ומלכות, ואף על פי שאינו נוהג נשיאותו אלא לתקופה מסויימת שהוסכם עליה בשעת בחירתו לנשיא, מכל מקום כיון שהסמכות בידו בזמן נשיאותו לאשר פסק דין מות או לאשר חנינה לנידון, יש לברך עליו בשם ומלכות, ואין חילוק בזה בין כשהוא נושא תואר נשיא או מלך, שהכל תלוי בענין ולא בתואר. וכן העלה בשו"ת אפרקסתא דעניא (סימן לב) שמברכים על נשיא מדינה בזמן הזה בשם ומלכות, מהטעם האמור. וכן פסק בשו"ת שואל ונשאל ח"א (סימן עג). ע"ש. והנה אף במלך או נשיא שנמצא בביקור במדינה אחרת צריך לברך עליו ברכת המלכים, כמבואר בשו"ת חתם סופר (חלק אורח חיים סימן קנט, דף סא רע"א). וע"ש.

ס' פניני הלכה – הל' ברכות

אולם למעשה נראה שאין לברך על מנהיגי מדינות דמוקרטיות, מפני שהם אינם נחשבים כמלכים. שכן זו בדיוק היתה מגמת המדינות הדמוקרטיות – לבטל את כוחה העצום של המלכות. לשם כך ערכו מהפכות ומלחמות והוציאו מלכים להורג וייסדו מערכת שלטון דמוקרטית, לפיה העם בוחר את מנהיגיו. וכדי להגביל ולאזן את כוחם של המנהיגים הנבחרים, שלא יספחו לעצמם במשך הזמן סמכויות שלטוניות נוספות הדומות במידה מסוימת לשלטון מלוכני, ייסדו פרלמנט חזק ומערכת משפט עצמאית, וקצבו את משך שלטונם של המנהיגים.